

5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : У 5 т. – Т. 3. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина / Василь Олександрович Сухомлинський. – К. : Рад.шк., 1977. – 670 с.
6. Человек. Культура. Синергия: Учебное пособие по курсу философии для студентов и аспирантов / под ред. проф. Ю. А. Харина. – Мн. : БГУИР, 2000. – 83 с.

Анотація

А.В.Белан

Формирование системы ценностных ориентаций младших школьников в наследии В.А.Сухомлинского

В статье рассматриваются взгляды В.А.Сухомлинского на основные аспекты формирования системы ценностных ориентаций младших школьников, актуальность которых обусловлена современными социальными трансформациями. Рассмотрены идеи педагога-гуманиста по поводу организации воспитательного влияния педагога в начальной школе, особенности построения содержания образования, а также рассмотрение воспитательного потенциала сказок В. Сухомлинского при решении этой проблемы.

Ключевые слова: *ценностные ориентации, ребенок, учебно-воспитательный процесс, начальное образование, воспитательное воздействие.*

Summary

H.V.Belan

The Primary Schoolchildren's Formation of Values in V.Suhomlins'kyi Pedagogical Heritage

The article deals with the views of V.Suhomlins'kyi on the main aspects of the formation of values of younger schoolchildren. The idea of the great educator for the organization of educational influence of the teacher in elementary school, especially the construction of educational content are under analysis, as well as consideration of the educational potential of tales V. Suhomlins'kyi in solving this problem.

Keywords: *values, a child, the educational process, primary education, educational impact.*

Дата надходження статті:

„2” вересня 2011 р.

УДК: 372+37(477)(09)

А.М.БЕЛОУСЬКО,
завідувач відділення
(м.Київ)

О.В.ХАНОВА,
методист
(м.Київ)

В.О.Сухомлинський про взаємини в системі „викладач-студент”

У статті порушуються проблеми системи взаємостосунків „викладач-студент”, які були висунуті В.О.Сухомлинським та знайшли подальше розроблення в сучасних психолого-педагогічних дослідженнях.

Ключові слова: *міжособистісні взаємини, взаємини у системі „викладач-студент”, спілкування.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Упродовж останніх років особливий інтерес у психолого-педагогічних дослідженнях викликає проблема міжособистісних взаємин. Це пояснюється як загальною тенденцією до особистісної орієнтації вищої освіти, так і науковим обґрунтуванням місця й ролі взаємин у системі „викладач-студент” у цілісному педагогічному процесі вищого навчального закладу.

Аналіз досліджень і публікацій... Одним із перших її розробників прийнято вважати К.Д.Ушинського, який відстоював ідею, що „тільки особистість може діяти на розвиток і визначення особистості, тільки характером можна формувати характер. Причини такого морального магнетизму приховані глибоко в природі людини”. Гідним продовжувачем даної проблеми нашої доби як на теоретичному, так і на практично-емпіричному рівнях прийнято вважати В.О.Сухомлинського. Він наголошував, що майбутньому педагогу необхідно у навчальному процесі навчитися будувати взаємостосунки співробітництва й взаєморозуміння. Більше того, педагог зауважував, що головна роль у них повинна належати „представникам освіченим та зрілим”.

Проблему взаємин педагогів і вихованців знаходимо і в працях таких відомих вчених, як: Г.Атвантер, О.О. Бодальов, В.Г. Казанська, В.А. Кан-Калик, В. Кессель, Я.Л. Коломінський, А.Косаковські, С.В. Кондратьєва, Н.В. Кузьміна, О.О. Леонт'єв, Х.І. Лійметс, А.О. Реан, Г. Хібш та ін..

Виклад основного матеріалу... Вчені відзначають, що взаємозв'язок, як і взаємостосунки, має низку таких ознак, як довіра, взаєморозуміння, близькість контактуючих сторін, співчуття, співпереживання, співучасть, згода та ін.

Цілу низку досліджень науковці присвячують впливу взаємин викладача і студента в процесі особистісного зростання майбутніх фахівців, розвитку у них професійних якостей і властивостей у процесі навчання у вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації (училищах, коледжах). До таких досліджень залічують: діалогічну взаємодію викладачів і студентів як умову особистісно-професійного зростання майбутнього педагога й формування в нього стилю педагогічного спілкування (Л.В.Долинська); психологічні аспекти міжособистісної взаємодії викладачів і студентів (І.С.Булах, Л.В.Долинська); вплив взаємин викладачів і студентів на формування „Я-концепції” майбутніх педагогів в умовах навчання їх у професійному училищі (В.І. Юрченко) тощо. Під поняттям „викладач-студент” автори розуміють цілеспрямовану взаємодію суб'єктів педагогічного процесу, яка детермінована метою й завданнями спільної навчально-професійної діяльності й визначається як загальними психологічними механізмами, так і чітко визначеними соціально-рольовими функціями партнерів, особливостями й закономірностями педагогічного спілкування в умовах професійного навчального закладу.

Взаємини між викладачами і студентами, вчителями й учнями, говорив В.Сухомлинський, характеризуються складною внутрішньою структурою, компонентами якої є:

- 1) мотиваційний (інтерес до партнера й потреба в стосунках із ним);
- 2) когнітивний (сприйняття й оцінка іншого; рефлексія стосунків й усвідомлення їх труднощів; уявлення про оптимальні взаємини);
- 3) емоційний (задоволеність стосунками, які склалися; взаємні оцінні ставлення партнерів; відчуття психологічної захищеності, комфортності чи напруженості, тривожності);
- 4) поведінковий (тип взаємин і стиль педагогічного спілкування; спосіб поведінки в конфліктній ситуації; засоби коригування взаємин і взаємовпливу).

Що лежить в основі взаємин між викладачами і студентами? Які психологічні механізми цього процесу? Відповіді на ці та інші питання знаходяться у психоаналітичних підходах взаємин людей різного віку, які склалися під впливом досвіду ранніх дитячих років. Вченими доведено, що найперші взаємини, які виникали ще у колі сім'ї, є визначальними. Всі подальші взаємозв'язки з людьми залежать від того, яким чином склалися й утверджувалися ці початкові стосунки. Основні моделі їх представлені в такий спосіб: дитина-мати, дитина-батько, дитина-брат, дитина-сестра. Вони є прототипами, стосовно них мимовільно оцінюються всі наступні зв'язки між людьми. Більш пізніші взаємини – це, певною мірою, коротке повторення тих рушійних сил, станів напружень і задоволення, якими характеризувалися взаємини в рідній сім'ї.

Міжособистісні взаємини виникають, розвиваються у процесі спілкування. Навчання неможливе поза спілкуванням, адже тільки завдяки спілкуванню воно стає фактором інтелектуального розвитку людини. Відтак, повчав В.Сухомлинський – де є спілкування, там є і виховання, тобто формування людини як особистості.

У такому контексті спілкування в навчанні, а значить і саме навчання, стає одночасно і фактором виховання людини як особистості. Тому головне завдання педагогів повинно полягати в організації спілкування й колективних форм навчання таким чином, щоб ці форми давали одночасно максимальні ефекти в пізнавальному й особистісному розвитку людини. Феномен спілкування здійснює багатозначний вплив на стосунки між викладачем і студентами.

Спілкування між педагогом і вихованцем відбувається в двох площинах:

- перша полягає в тому, що суб'єктом спілкування є педагог, а спілкування впливає від нього;
- друга – суб'єктом є вихованець. Зауважимо, що переважну роль у цьому надається спілкуванню, спрямованому від педагога до вихованця.

Оптимізація педагогічного спілкування створює найкращі умови для формування особистості, забезпечує сприятливий емоційний клімат, управління соціально-психологічними процесами, дозволяє максимально використовувати особистісні особливості вихователя.

Оригінальні методологічні підходи „процедурної” культури критеріального мислення пропонує О. Анісімов. Проте, Г. Щедровицький не ставить за мету вивчити практику особистісного і професійного зростання учасників ігрової взаємодії на психологічному рівні, а тільки на рівні. Безперечно, самопочуття студента визначається загальною психологічною атмосферою, яка створюється всім педагогічним оточенням. Характер і зміна взаємин з оточуючими людьми є

рушійною силою розвитку самосвідомості, а тому взаємини у системі „студент-викладач” відіграють важливе значення у процесі формування „Я-концепції” майбутнього вчителя. Механізмом цього впливу є „проекція соціальних відносин усередину особистості”

Вагому роль відіграє взаємооцінка між педагогами і студентами та їхні взаємини. Ця обставина вимагає, щоб взаємини „викладач-студент” у професійних навчальних закладах були усвідомлено керованими; нормативність їх цілком має задаватися педагогічною доцільністю. З огляду на це, одним із напрямків організаційно-методичної роботи у професійних навчальних закладах I-II рівня акредитації має бути оптимізація їхніх взаємин зі студентами і змін в структурі особистості.

Список використаних джерел та літератури:

1. Коломинский Я. Л. Психология взаимоотношений в малых группах / Я. Л. Коломинский. – Мн., 2000. – 340 с.
2. Плескачева М. Н. Диагностика избирательности педагогического взаимодействия / М. Н. Плескачева. – Мн., 2005. – 250 с.
3. Рыбакова М. М. Конфликт и взаимодействие в педагогическом процессе / М. М. Рыбакова. – С. 6–42, 100–115.
4. Сидоренко О. Л. Про способи підвищення ефективності взаємодії викладача зі студентами / О. Л. Сидоренко // Проблеми виховання. – 2002. – № 3. – С. 83–88.
5. Сухомлинський В. О. Лист про педагогічну етику // Вибр. твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Т. 5. – С. 591–600.

Аннотація

А.М.Белуосько, О.В.Ханова

В.А.Сухомлинский о взаимоотношениях в системе „преподаватель-студент”

В статье поднимаются проблемы системы взаимоотношений „преподаватель-студент” которые были выдвинуты В. А. Сухомлинским и нашли дальнейшую разработку в современных психолого-педагогических исследованиях.

Ключевые слова: межличностные взаимоотношения, взаимоотношения в системе „преподаватель-студент”, общение.

Summary

A.M.Belous'ko, O.V.Khanova

V.O.Suhomlins'kyi about the Interrelations in the “Teacher-Student” System

The article raises the problem of the relationship „teacher-student” nominated by V.O.Suhomlins'kyi and found further development in contemporary psychological and educational research.

Keywords: interpersonal relationships, relationships in the „teacher-student,” intercourse.

Дата надходження статті:

„1” вересня 2011 р.

УДК 373.31

Н.М.БІБІК,

*дійсний член НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор
(м.Київ)*

Пізнавальний інтерес як умова суб'єктності навчання молодших школярів

У статті висвітлюється актуальність проблеми формування пізнавального інтересу як умови суб'єктності навчання молодших школярів і способи її розв'язання в педагогічному доробку В.О.Сухомлинського.

Ключові слова: пізнавальний інтерес, суб'єктність навчання, спадщина В.О.Сухомлинського.

Побудова українського суспільства на засадах демократичних цінностей і національних пріоритетів потребує створення нових методологічних теорій гуманістичного спрямування, у центрі яких не задані авторитарно функції, а внутрішні можливості людини, її потреби, інтереси.

Відомо, що саме інтерес є тим особистісним утворенням, яке корелює з провідними потребами в кожному віковому періоді; як інтегрована якість потребує розгляду знань з різних галузей науки, врахування сенситивності в формуванні окремих ознак.

Установлено, що пізнавальний інтерес активізує всі психічні процеси людини, на високому рівні розвитку спонукає до постійного пошуку (змін, ускладнення цілей діяльності, виділення з предметного середовища актуальних аспектів для її реалізації, випробовування нових способів діяльності, привнесення до них творчого елементу (Г.С.Костюк, Г.І.Шукіна).